

*Світлана Володимирівна КУЧЕРЕНКО,
співробітниця Благодійного Фонду
імені Івана і Юрія Липів м. Одеси,
здобувач відділу української історії Національного
науково-дослідного інституту українознавства і
всесвітньої історії (м. Одеса)*

ВНЕСОК ЮРІЯ ЛИПИ У ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВО

У статті йдеться про шевченкознавчу працю Ю. Липи «Селянський король» і згадки про Т. Шевченка в інших його творах. Вперше зроблено спробу прослідкувати еволюцію ставлення Ю. Липи до Т. Шевченка впродовж його життя та творчості.

Ключові слова: Юрій Липа, Тарас Шевченко, «Селянський король», духовний провідник, творчість.

Yu. Lupa's work about Shevchenko studies and mention of Shevchenko in his other works are considered in this article. For the first time was made the attempt to retrace the evolution of Yu. Lupa's attitudes to T. Shevchenko during his life and oeuvre.

Key word: Yuri Lupa, Taras Shevchenko, The Peasant King, spiritual leader, oeuvre.

В статье идет речь о шевченковедческом труде Ю. Лыпы и упоминании о Т. Шевченко в других его произведениях. Впервые сделана попытка проследить эволюцию отношения Ю. Лыпы к Т. Шевченко на протяжении его жизни и творчества.

Ключевые слова: Юрий Лыпа, Тарас Шевченко, «Крестьянский король», духовный лидер, творчество.

У 2014 р. минає сімдесята річниця загибелі лікаря, митця та мислителя Юрія Липи¹, відомого завдяки книзі «Призна-

¹ **Юрій Іванович Липа** народився 22.04 (05.05) 1900 р. в м. Старі Сенжари на Полтавщині. Його дитинство та юність пройшли в Одесі в українському оточенні під опікою і вихованням батька — українського політичного та культурного діяча Івана Львовича Липи. В Одесі відбулася проба пера Ю. Липи та його бойове хрещення як заступника командира Одеської «Січі» та командира студентської сотні. Як і більшість учасників визвольних змагань був змушений наприкінці 1920 р. емігру-

чення України», вперше перевиданій в незалежній Україні у 1992 р. Проте у чималому реєстрі його творів окрім публіцистики є також мистецтвознавчі та літературознавчі праці, серед них — есе про Тараса Шевченка, 200-річчю якого присвячені Десяті Біографічні читання. Збіг меморіальних дат і став формальним приводом для пов'язання цих імен у дослідження.

Шевченкіана Ю. Липи вже двічі була предметом вивчення: А. Шишкова аналізувала вплив шевченкових ідей на творчість Ю. Липи [26], а О. Янчук порівнював погляди Ю. Липи на Т. Шевченка і М. Гоголя [28].

Мета цієї статті: з'ясувати сприйняття Ю. Липою феномену Т. Шевченка-Кобзаря-Пророка, охопивши усі твори, де є хоча б згадки про нього.

Очевидно, перше враження про Т. Шевченка склалося у Юрія під впливом батька — одного з чотирьох засновників «Братерства Тарасівців». У книзі **«Світильник неугасимий»** (1924), укладеній по смерті І. Липи, Юрій писав про тарасівців: «Ці молоді люди не пристали ні до українофілів, ні до інших, а заснували осібне ядро і називали себе «свідо-

вати. По закінченні медичного факультету Познанського університету д-р Липа жив і працював у Варшаві. Творча спадщина налічує понад 350 творів. Серед них три поетичні збірки «Світлість», «Суворість», «Вірую»; літературознавча збірка «Бій за українську літературу»; тритомник новел «Нотатник»; історичний роман «Козаки в Московії»; публіцистичні праці «Призначення України», «Чорноморська доктрина», «Розподіл Росії»; підручники з медицини «Фітотерапія», «Ліки під ногами» тощо. Організаційно-видавнича діяльність: засновник літературної групи «Авангард» (Кам'янець, 1920), чен літературної групи «Сонцецвіт» (Тарнів, 1921), співорганізатор літературної групи «Танк» (1929, Варшава), редактор газети «Вісник Одеси» (Одеса, 1918), редактор журналу «Нова думка» (Кам'янець, 1920), співзасновник видавництва «Народній стяг» (Одеса, 1917; Каліш, 1924–25; Львів, 1933–36). Громадсько-політична діяльність: активний член студентських корпорацій «Чорноморе» (1925–33, Данціг, Познань, Варшава); співробітник Українського Економічного Бюро (1933–34, Варшава); очільник Українського Допомогового комітету (1940, Варшава); ініціатор створення, співробітник і автор публікацій Українського Чорноморського інституту (1940–44, Варшава). Влітку 1943 р. Ю. Липа з дружиною Галиною і двома маленькими доньками Іванкою і Мартою переїхав з Варшави на Яворівщину, де лікував селян і повстанців, проводив медичні курси для молоді, виступав з рефератами, писав, друкувався і категорично відмовився емігрувати з родиною на Захід. 19 серпня 1944 р. Ю. Липа був заарештований, катований і розстріляний енкаведистами в с. Шутова 20 серпня.

мими українцями»... При переїзді з Кременчуга до Ромен цей гурток використав пару вільних днів і поїхав Дніпром на могилу Тараса Шевченка. Тут в присутності духа нашого національного генія, що витав над святим для кожного українця місцем, прийшла думка заснувати першу українську таємну організацію і назвати її «тарасівцями». Молодь дала на могилі Тараса клятву не зраджувати Україні і все життя оддати їй — і з тим од'їхала» [24, с. 21].

Чотири статі присвятив Ю. Липа «Братерству» [14; 21; 2; 22]. Пояснення назви організації знаходимо в «**Тарасівцях**» (1925). Міцно зв'язані дружбою молоді студенти доповнювали один одного характерами, але дух творчості, упертість і витривалість на ціле життя дав їм той, чиїм іменем вони назвались. Чому ж назвались Тарасівцями, а не Шевченківцями? «Може тому, що ім'я Тарас стало вже символом монументальним, майже містичним, майже іменем півбога. А богів і пророків звать тільки іменами...». Як відчували Шевченка тарасівці? Що хвилювало найбільше тарасівця, коли він схилявся над душею поета — над Кобзарем? «Не гнівні вигуки про насильство, не кривавий плач над жертвами, найбільше схвилювали слова: «Я так її, я так люблю мою Україну убогу, що прокляну самого бога, за неї душу погублю!..» По такому відчуженню творчості Шевченка підставою світогляду тарасівців міг бути тільки клич: «Все для України — все, що може дати світ і людська воля!» Сей дух підтримуватиме Тарасівців ціле життя і сама смерть їх буде повна стоїцизму і краси...» [2, с. 340].

Через десять років після першого звернення до феномену генія, уже з висоти життєвого та творчого досвіду Ю. Липа висловив власне розуміння та ставлення до Т. Шевченка як явища української історії та культури. Шевченкознавча праця «**Селянський король**» (1934) [19] увійшла до літературознавчої збірки з промовистою назвою «**Бій за українську літературу**» (1935) [3]. У передмові автор запропонував читачеві здійснити подорож духовним світом, щоб побачити духовні події та осіб, що творять періоди таких подій. Серед тих осіб є Т. Шевченко, іменованій Липою «Селянським королем».

Дослідження складається з шести розділів. У перших двох йдеться про занепад духовних традицій княжих і козацько-

гетьманських часів, настання у ХІХ ст. доби молодих панів Трушків Халявських (із Г. Квітки-Основ'яненка). Розперті «їдженням і амбіцією», вони продаються петербурзьким поручикам «із атенцією, із жоною, із дітьми Миронушками, і з ... цілою будучиною України» [19, с. 110]. Шевченко про таких говорив: «Нашим панам, аби повне корито, їм усе добре. Сидять собі свині в сажі, і чужою працею черева розпихають». «З нашими панками не втнеш. Вони одною половиною губи до тебе сміються, а другою до Москви, з одного боку дьогтем мазані, а з другого — салом московським» [19, с. 130–131].

Окремий розділ присвячений українському селянству, що, на відміну від еліти, виробило та зберегло стійкий традиційний світогляд, і якому, на відміну від європейського селянства, притаманні енергія перетворення простору та здатність до селекції («поселянення») оточення. Саме з такого селянства вийшла постать, «що одне ім'я її електризувало селянські маси», і множилися серед них перекази про мага-характерника, героя, володаря, напівбога, що боронить свій народ і віщує кінець його кривдникам.

Далі йдеться про особливості характеру Т. Шевченка. Користуючись листуванням і спогадами сучасників, Ю. Липа підмітив чимало цікавих рис генія, той зокрема: «відкрито ненавидів ворогів, шукав друзів і братів ціле життя; збуджував довкола ентузіазм, був веселим у щоденнім життю; волів краще бути обдуреним, ніж зневіритися в людях; захоплювався всім правдивим в людях: величчю творчості, розмахові праці, глибокiстю характеру; відчував потяг до землі, до ґрунту, до господарювання; був віруючим християнином, але не російського типу; йому завжди бракувало терпцю, часто промовляв: «Швиденько в ім'я Боже», усе спішив назвати, окреслити собою, бути новою правдою; дивився світові просто в очі, йшов своєю дорогою, хотів бути завжди самим собою, не злякався своєї долі, мав свою власну гордість і навіть більше, мав, як сам казав, «вроджену продерзость» [19, с. 117–123]. Остання особливо привернула увагу автора. На думку Ю. Липи, «продерзость» Шевченка — це не лише його відвага та незломність, а ставлення до цілого тодішнього «світа», до того, що в його часах «було вважане за людей — до шляхти, до бюрократії, до царя».

Він сам був паном серед панів (товариський, начитаний, співак, музика, модний портретист, носив фрак, писав російською мовою) і багато робив для того, аби вони його шанували, але їх не шанував. Свою «продерзость» виявляв «у найсильніших часах Росії під пануванням її найсильнішого володаря». Вийшов із тієї землі, де все здавалося притоптаним, і як старозавітний Давид «вдарив у Голіата з праці» [19, с. 124–125].

Ю. Липа погодився із З. Сераковським, котрий називав Т. Шевченка «Співцем Апокаліпси», проте зазначив, що той «...проголошував не лише кінець теперішнього, але й початок нового, цілком іншого, світу, який мав збудувати — може і в цьому була його продерзость». Дослідник наголошував, що вісню шевченкового духа завжди було — «не приймати дійсності», а по каторзі «оформилася думка про палення сучасного йому світу», щоб очистити вогнем осквернену землю від винних і вартих кари. Лише по виконанню присуду Всемогучого «уступляться дідичі і магнати», «настануть великі часи Києва», і «розцвіте його раса». Ю. Липа знайшов у Шевченка те, що відповідало його власному баченню: надзавдання Києва — змінити не лише соціальну структуру, а й характер північних сусідів, «очистити Москву вогнем від царів, ярижків, мілітаристів і паразитів». Такий світогляд міг постати тільки з глибокого відчуття своєї правди, яку Т. Шевченко висловлював і творчістю і особистим життям [19, с. 131].

П'ятий розділ праці — міркування Ю. Липи над шевченковою творчістю, названою автором «фрагментарною», «недоговореною», але «такою живою», і пошуки того, де саме є та життєвість? «Так, як біологи, що хочуть відкрити істоту життя в клітинах, забивають своїми дослідженнями... саму істоту життя, так і аналітики шевченкових речей не вловлюють нічого цікавого» для того, щоб в'яснити: чому «Перебендя» так впливає на українські серця? Чому Т. Шевченко утверджує в душі селянського сина владу навіть по кількох словах?» [19, с. 127].

Ю. Липа пояснював такий вплив 1) почуттями поета, 2) його зрозумілістю селянам, 3) близькістю до народної творчості, 4) музичністю та 5) духовністю. «Пропливають над ними почуття (тут і далі підкреслення — С. К.), наелек-

тризовані до переситу важкі хмари. Яку ж творчу енергію мусіла вкласти ця людина в свої слова». Прагнення поета висловити свої почуття якнайглибше позбавляло його претензій до «зовнішності», до «естетництва». Навпаки він «подає все так, щоб його могли читати скрізь, а особливо — село». Багато працюючи над своїми творами, Т. Шевченко прагнув бути «сільським», «якнайбільш зрозумілим для селян». Порівнюючи його творчість із народною, Ю. Липа побачив їхню спорідненість у «багатотиповості організації почуття», що власне і дає поетові «розпросторену організаційну владу над людьми і їх почуваннями». Таємниці мистецтва Т. Шевченка ґрунтуються на присутності музики в його творах. «Музикальність його вірша часто рівна музикальності музичної фрази. Трудна для заналізування, вона непомітно і глибоко спадає струмком у солодку темряву українських заслуханих сердець. Є в тім велика влада, є в тім те, про що мріяв Платон, як про підставу виховання — нерозірвальне сполучення мудрості й музики». І Біблія, що «від полудня до присмерку життя» була його улюбленою книжкою, з якої він багато брав, і з якою не розставався [19, с. 128–129].

Останній розділ праці — про пам'ять, культ і значення генія. Шевченкові твори друкували не лише українці та прихильники української культури, а й чорносотенці, більшовики, віруючі, атеїсти, соціалісти, монархісти, і зазвичай цензурованого — «обтесаного», «скаліченого», «поменшеного». Ю. Липа наполягав на тому, що Т. Шевченка треба сприймати **цілого**. «Важний кожний його вірш і кожний рядок, бо то дорога до ще одного українського серця. В нім є всі крайності нашого світогляду, від вишневого сентименталізму аж до бундючного кривавого відруху, і в нім є патос нового світу. Він повен суперечностей, але й повен ваги. В нім є, нарешті, моральна сила нового світогляду. Ідеї його, замало виразні, щоб стати доктринами, є досить живі, щоб бути світоглядом і заповітом» [19, с. 133].

Дослідник стверджував, що характером Т. Шевченка та реакцією на нього можна вимірювати як своєрідною системою міри і своїх, і чужих. У кліматі творчості Т. Шевченка виростають органічні з'явища української літератури. «Бо хто з письменників хоче бути українцем і втекти від нього — не втече. Хто хоче бути сильним в Україні без нього —

не буде. Він є той, хто дасть ґрунт для зросту українських талантів творчості і волі. Він кермує Україною як король».

Далі автор обґрунтував це своє твердження. По-перше, Шевченко «вступає на трон у році 1840», коли видруковує «Кобзар», бо той «одразу затримує похід чужого духа в Україні», оскільки «мова цієї книжки — це мова нової гордості». По-друге, Король володіє своїм краєм автократично. «Його влада найбільш абсолютна, невідклична і сторожка. Можна від неї відходити, жартами відпихати її, бавитись в урбанізми, машинізми, в харківські марксизми, київське слов'янофільство та інші слов'яно- і урбанотяпства, а однак влада його цілком несподівано показує себе то з усміху одиниці, то з безоглядності груп, то із жорстокости, радості чи мовчанки мас». По-третє, вдячні піддані ім'ям цього Короля називають бібліотеки, військові відділи, панцерні потяги, академії, повіти, школи, іншими словами — його ім'я у праці, битві та відпочинку супроводжує його народ. По-четверте, Король є син селянської стихії та володіє великою стихією. «Серед усіх стихій землі — найяскравіша, найбільш пануюча стихія — людське почуття. ... Воно ж є чимось більшим для одиниці, як набутий світогляд, а навіть виховання, релігія... Те почуття, та кров, та духовна сільветка раси — то є найстаріше ... в життю народа. Тим найстарішим володіє — король» [19, с. 134–135].

Висновок, до якого Ю. Липа прийшов сам і підвів читача: Т. Шевченко заслуговує на ім'я селянського короля, «бо вийшов з цієї найміцнішої групи нашої нації і ввійшов у неї як організатор її почуття».

Українське почуття отримало від селянства «натуральний і сильний підклад» — «землю українську від самого низу в своїй насиченості живлову і утривавлену як владу». «І тому, коли б нас запитали голоси з Заходу: де ж ваша раса? Навіщо ви існуєте? Що ви розв'яжете своїм існуванням? Яку енергію розбуджуєте своєю ідеєю своїм духовним лицем? І в кінці — що є вашим змістом і що даєте Європі? Можемо відповісти: Ми раса, що її призначенням є визволити і утвердити вільне і можновладне селянство в Україні й її оточенню» [19, с. 136].

Ю. Липа — інтелігент, який майже все життя прожив у містах — ставився до селян із великою шаною, лікував,

вивчав, обожнював та ідеалізував селянство за його важку працю, незмінну традиційність, природну мудрість і за те, що дало Україні генія.

«Бій» за українську літературу Ю. Липа провів за допомогою вісімнадцяти статей, вміщених у збірку. «Селянський король» був одною з головних його сил, але Т. Шевченка згадувано також в інших есе з різних причин і в різних контекстах.

У «**Боротьбі з дев'ятнадцятим**»: «...Коли хто потрудиться придивитись до передсмертних рядків Шевченка, очищених вогнем страждання від романтизму, побачить як поет просто кричав віршом до українців щоб збудити їх від сну ситости. Збудити, бо найбільше боявся він, щоб його расу, приспану лукавими не обікрали з її творчих сил. Так шарпає і кричить хтось до сонного як зближається пожежа...» [5, с. 29].

В «**Організації почуття**»: «...Напруженість творчої акції характеризує твір кожного письменника... Є щось із зигзаговатого вибуху блискавиці, що б'є вже з перших слів страшного Тарсівського «Погибнеш, згинеш Україно» [11, с. 49].

У «**Боротьбі з янголом**»: «...То є найстрашніше до письменника і взагалі мистця...нашвидку златані якимось кінцем чи початком літературні твори це якби пам'ятники розпуки і безпорадності творця. Шевченко, Гете, Куліш і легіони інших не могли цього укрити...» [6, с. 65].

У «**Campus Martius**»: «Чи згадувати про роль літератури в усвідомленню свого «я» раси, будівничу роль слов'янських літератур для своїх народів? Чи мало говорять імена Шевченка, Караджича, Міцкевича? Так само роль літератури в спровадженню упадку власної духової раси є велика. Література без відпорности, без гордості, без віри у вищість своєї раси відчиняє кордони для чужих духових організмів, відчиняє шляхи для хаосу незсинтезованого почуття» [7, с. 91]

У «**Новому ритмі**»: «...По дезорганізації власної духової гієрархії, по настанню *Campus Martius* чужих, духових культур, поза побутом і утопіями — расу Шевченка від століття характеризує, здається тільки гнів... Раса Шевченка і давніше в своїх упадках була як вогонь — чужинці вміли його лишень локалізувати, але ніколи — згнобити. Ба, можна

твердити: раса ця не піддавалась чужинцям, лишень своїм мрійливим і туманним думкам про можливість співжиття з чужинцями. Але вистачало, щоб минуло кілька десятиліть, не раз кілька літ або тільки кілька місяців, і всупереч обставинам — гнів вставав із своїх пут, із сірості щоденности і сліпучий з'являвся на край обрію українців...» [10, с. 155]

В **«Рідній мові і рідній немові»**: «...Ціла істота письменника, чи взагалі мистця, мови стремить до того, щоб не бути подібним до інших! Сила їх сутестії в мові не полягає на тому, що вони, наприклад, писатимуть мовою Шевченка. Шевченкові це — ніяка користь (бо він себе вже висловив), а мистцеві слова — велика шкода (бо він себе ще не висловив). Сила мистця мови не в тому, що він потрапить перетворити всі ці впливи в щось своєрідного, що він має силу відділитися від свого, сказати б, підложжя... [16, с. 167].

У **«Сайгор і Пудель»**: «...Імена — прізвища дієвих осіб письменників мають свій характер. Простодушні і велетенські імена героїв Шевченка ці всі Галайди, Стодолі, Гамалії, стоять як камінні баби на обрії української літератури. Є в них щось від стародавніх придорожніх стовпів Руси...» [18, с. 176].

У **«Розмові з минулим»**: «...В кожному разі Шевченко в великій мірі завдячує свої патріотичні тенденції старим шляхетським українським родам і витворові їхньої історіософії «Історії Русів» [17, с. 193].

І в **«Поході постатей»**: «Було б несправедливо відмовляти письменникам спорідненості із їхніми власними посталями. ... Художник з повісті Шевченка — це сам молодий Шевченко» [12, с. 220].

Ю. Липа-письменник показав вплив шевченкового слова на небайдужу людину, що шукає відповіді на малі і великі питання, у новелі **«Коваль Супрун»** (1936):

«... Якось, риючись у чемоданчику студента, він витягнув звідти грубий томик львівського видання «Кобзаря».

— Що це — запитав цікаво.

Замість відповіді кооператор прочитав йому вірш звідти. — Це заборонено, — це писав наш селянин. Тільки великий селянин.

Супрун хвилину нічого не говорив, мов би затаїв подих...

— Дайте мені це, — сказав.

Вхопив в обидві долоні книжку і так вийшов, утік від усіх... три дні читав на горіщі, зітхав жалісно і стогнав, мов ранений у саме серце, сідав, зривався і завмирав ... і вибіг у ніч, кричучи жалібно й здавлено:

— Ох, Боже мій, Боже! Боже ж, мій Боже...

Усе знаю, — сказав коваль сухим, гарячковатим голосом. — От де обман, додав дрижачи — вони приспали нас ці во-роги, ці морди покривавлені. От де обман, от де обман...

— Обудять Її окрадену?... — Хто ж обудить?...» [8, с. 125–128].

Таке питання виникало не тільки у Супруна і не лише в ті часи.

Ю. Липа-публіцист не міг не згадати про Т. Шевченка у своїй головній праці **«Призначення України»** (1938). «Власне головні ідеї, генеральні ідеї в першу чергу потрібні для організації української духовності. Для скристалізування цих ідей треба глибоко відчувати свою батьківщину як цілісність. Недарма на вигнанні пізнали найглибше свій край і Данте, і Шевченко, і польські патріоти... (і Гарібальді, і Ленін, і Петро І)... Треба відійти від дрібниць щоденності, щоб побачити великість» [13, с. 45]. І ще: «Хата» — це ідеал українського патріотизму. Українські козацькі думи говорять не про бундючну, містичну країну, лишень про «тихі води, ясні зорі», де край веселий. Про власну велику простору хату пишуть і Шевченко, і Куліш, і галицькі будителі. Там буде українська родина, цілий Рід. Додому хочуть вертатися українські політичні емігранти не до програм, а до привабливих форм українського життя» [13, с. 226].

Цікавою також є пропам'ятна стаття Ю. Липи **«Михайло Гаврилко»** (1942) про талановитого скульптора та його ставлення до Т. Шевченка. «Гаврилко з'являвся несподівано, завжди повний несамою енергії дивних концепцій, а не раз і чинів. Так, на могилі Шевченка учень миргородської керамічної школи, Гаврилко, зібравши селян з околиць, ліквідував осквернення могили поляками-пияками, вигнав «торгашів із храму Господня» за його словами. Найбільшим його досягненням у мистецтві був монументальний проект пам'ятника «для коханого Батька і спасителя нашого Тараса» у Києві: задуманий і грізний велет у ки-

реї, оточений на долі групами вояків, жінок і селян. Такий проект був неприйнятний для імперської влади у 1912 р. А сам М. Гаврилко — усус і повстанський отаман загинув за Україну. Заарештований чекістами як керівник антибільшовицького повстання на Диканьщині, він був спалений живцем в топці паровоза у Полтаві (чи в Конотопі) восени 1920 р. Стаття Ю. Липи закінчується словами про те, що постать Гаврилка варта більшого: «Гаврилко завжди буде цікавий для українців, як довго є Українська земля, бо він виріс з цієї землі» [7, с. 12–13]. Увагу Ю. Липи привертали такі «небуденні», «нешооденні», як він їх називав, постаті і він хотів, щоб інші про них знали та пам'ятали.

На жаль, стаття Ю. Липи «**Реформатор**» про Т. Шевченка (за Л. Биковським, опублікована у *Краківських вістях*) (1943) [15]) залишилася непроаналізованою, оскільки це число поки що не виявлене в українських бібліотечних і архівних колекціях окупаційної преси. Але стаття «**Новий гуманізм**» у «*Наших днях*» (1944), яка виявилася його останньою публікацією, дійшла до нас. Там автор писав про Шевченківську сучасність: «Читаємо тепер, і, здається, власне наші часи йому найближчі. Чи то взяти 43-й Давидовий псалом, чи «Сон», чи «Послання до земляків». Та ж ми є ті, ще «ненароджені» сто літ тому земляки, що тепер його маємо зрозуміти!» І далі: «Дозрілий Шевченко в своїх творах не використовує ефективні ситуації чи збігу образів. Завжди він по боці простоти. Чому не йшов за пафосом Гоголя, що для ефекту і птиці не пустив через Дніпро, чому не наслідував Пушкіна, який і кам'яні пам'ятники змушував до скоків, чому не переганяв Лермонтова з його сотнями імпортованих байронічних душ? Він завжди простий і завжди з своїми».

Так само неймовірно актуально звучать у 2014 р. слова Ю. Липи: «І тепер він найбільше нам потрібен. І тепер бачимо подає нам руку через століття в час найбільшого (ним передбачуваного) скрадення нашого краю. Подає, щоб сказати: — Коли Вас обікрали з Вашого незримого краю, то не смуткуйте! З того, що Вам забрали матеріальні, зримі цінності — з того край не загине, але головне — чи Ви несете моральний закон у собі? Яке щастя для нас — ця витягнена рука через століття» [9, с. 98–99]

Мабуть немає жодного українського поета, позбавленого рефлексій щодо Шевченківського феномену, і Ю. Липа не став виключенням. Із докладного огляду переважної більшості його праць видно, що ставлення автора до Т. Шевченка узагальнювалося, а сприйняття поглиблювалося. Вихований батьком-тарасівцем, Ю. Липа від нього сприйняв готовий образ. У віці 24–25 років (у «Світільнику неугасимому» і в «Тарасівцях») — описав він вплив Т. Шевченка на почуття, думки і волю молодих свідомих українців. У зрілі роки — від 34 до 38-ми (в «Селянському королі» та інших есе «Бою», в новелі «Коваль Супрун» і праці «Призначення України») — проаналізував феномен Шевченка і його зв'язок із селянською верствою, в якій бачив основу українства, а на той час ще й більшість народу. У 42–44 роки (в статтях «Михайло Гаврилко» і «Новий гуманізм») — поглибив свої попередні висновки часовим виміром.

Ще в другій половині 1930-х рр. Ю. Липа задумав написати велику історіософську працю «Життєпис України» [25], два розділи якої мали бути присвячені Т. Шевченку, його впливу на українців та значенню для України («Король вільних громад» і «Люди шевченківські»). Роками готував матеріали, друкував частинами, але завершити книгу не судилося.

Зі спогадів Остапа Малюка про останні місяці життя Ю. Липи дізнаємося цікаву подробицю щодо його ідеологічної самоідентифікації: «Одного разу я почав розповідати Ю. Липі про міжусобиці, що відбувалися в рядах ОУН. Про ці речі я так зворушливо й болюче оповідав, що д-р Липа глибоко замислився, а потім раптом весело підніс голову і сказав:

— Я вас вповні розумію. Не журіться, це справи скороминаючі в порівнянні з вічним життям нашої нації. Не нам судити, хто з них правий, а хто лівий і не час на це. Наше діло: працювати й робити те, що корисне Україні...

Коли знову нав'язалася розмова я якось запитав:

— А ви самі на кого орієнтуєтеся? Він усміхнувся і лагідно відповів:

— Ясніше кажучи вам цікаво знати який мій світогляд, так?

— Не зовсім, Юрію Івановичу, бо за цей короткий час я

прийшов до переконання і пізнав у Вашій особі тільки все-українця.

— Так, я в першу чергу тільки українець, я той, ким був мій батько. Чули й напевне знаєте «Тарасівців», от я і є Тарасівець, Шевченко мій ідеолог, а Кобзар моя ідеологія...» [23, с. 96].

Насамкінець залишилося додати, що послідовники Ю. Липи почали порівнювати його де в чому з Т. Шевченком. Юрій Косач за два роки по смерті Ю. Липи назвав його «організатором українського почуття» [3], знаючи, що саме так Липа свого часу визначив Т. Шевченка. А перший біограф Ю. Липи Лев Биковський на 20-річчя смерті друга й однодумця написав «Ю. Липа своєю творчістю і поставою діяв оживляюче, не дивлячись на ніби «утопічність» його гасел і діяльності, його вплив і значення для нації можна б прирівняти до впливу творчості Т. Шевченка, що створив українську націю, до діяльності М. Грушевського, що підвів наукові й політично-державні підвалини під українство, а Ю. Липа, основуючись на здобутках славних попередників, створив істоту українства і його історичне призначення, накреслив план діяльності для української нації на століття вперед» [1, с. 10].

У біографії й творчості Ю. Липи слово «призначення» було ключовим: знав і втілював своє призначення, шукав призначення України та написав про нього українцям. Очевидно, що не міг не замислюватися над призначенням і значенням Т. Шевченка — духовного провідника українців.

1. *Биковський Л.* До справи пізнання життя і творчості Юрія Липи [Текст] / Лев Биковський // Нові дні. — Торонто, 1966, — № 200. — С. 9–14.
2. *Воїн В.* Тарасівці [Текст] / Юрій Липа // ЛНВ. — Л., 1925. — Т. 88. — Ч. 12 — С. 337–353.
3. *Косач Ю.* Юрій Липа — організатор українського почуття [Текст] / Юрій Косач // Українське слово. — Регенсбург, 1946. — 15 жовтня (Ч. 17) — С. 4–5.
4. *Липа Ю.* Бій за українську літературу [Текст] / Юрій Липа. — Варшава : Народній стяг, 1935. — 151 с.
5. *Липа Ю.* Боротьба з дев'ятнадцятим [Текст] / Юрій Липа // Липа Ю. Твори : [в 10 т.] — Т. 4. — Л. : Каменярь, 2012. — С. 21–34.
6. *Липа Ю.* Боротьба з янголом [Текст] / Юрій Липа // Там само. — С. 52–66.

7. *Липа Ю.* Campus Martius [Текст] / Юрій Липа // Там само. – С. 82–98.
8. *Липа Ю.* Коваль Супрун [Текст] / Юрій Липа // Липа Ю. Твори : [в 10 т.]. – Л. : Каменяр, [2005] – Т. 2. Проза : Нотатник. Новели. – Л. : Каменяр, 2006. – С. 120–146.
9. *Липа Ю.* Новий гуманізм [Текст] / Юрій Липа // Там само. – Л., 1944. – Ч. 3 – С. 1.
10. *Липа Ю.* Новий ритм [Текст] / Юрій Липа // Липа Ю. Твори : [в 10 т.]. – Т. 4. – Л. : Каменяр, 2012. – С. 153–157.
11. *Липа Ю.* Організація почуття [Текст] / Юрій Липа // Там само. – С. 40–52.
12. *Липа Ю.* Похід постатей [Текст] / Юрій Липа // Там само. – С. 218–230.
13. *Липа Ю.* Призначення України [Текст] / Юрій Липа // Всеукраїнська трилогія : у 2 т. / упоряд., післямова : В. В. Яременко, О. М. Мислива ; передм. : М. Ф. Головатий. – Т. 1. – К. : МАУП, 2007. – 336 с.
14. *Липа Ю.* 50 літ тому [Текст] / Юрій Липа // Вогонь. – Варшава, 1940. – Б. ч. – Серпень. – С. 27–28.
15. *Липа Ю.* Реформатор (Т. Шевченко) [Текст] / Юрій Липа // Краківські вісті. – Краків, 1943. – Ч. 165.
16. *Липа Ю.* Рідна мова і рідна немова [Текст] / Юрій Липа // Липа Ю. Твори : [в 10 т.]. – Т. 4. – Л. : Каменяр, 2012. – С. 158–176.
17. *Липа Ю.* Розмова з Минулим [Текст] / Юрій Липа // Там само. – С. 183–198.
18. *Липа Ю.* Сайгор і Пудель [Текст] / Юрій Липа // Там само. – С. 176–183.
19. *Липа Ю.* Селянський король [Текст] / Юрій Липа // Вісник. – Л., 1934. – Т. 3. – Кн. 9. – С. 645–651 ; Т. 4 – Кн. 10. – С. 717–735.
20. *Липа Ю.* Селянський король [Текст] / Юрій Липа // Липа Ю. Твори: [в 10 т.]. – Т. 4. – Л. : Каменяр, 2012. – С. 104–136.
21. *Липа Ю.* 45-ліття «Тарасівців» (до джерел самостійництва в 1917 році у війську) [Текст] / В. В. // Літопис «Червоної калини». – Л., 1936. – Ч. 5. – С. 8–9.
22. *Липа Ю.* Тарасівці і Галичина [Текст] / Юрій Липа // Календар для всіх на 1937 р. – Л., 1936. – С. 74–76.
23. *Малюк О.* Спомини про Юрія Липу [Текст] / О. Маланюк. – К. ; Філадельфія, 1953. – Кн. II. – С. 89-96.
24. *Світильник* неугасимий. Життєпис Івана Липи [Текст] / упоряд. Ю. Липа. – Каліш : [Народній стяг], 1924. – 56 с.
25. *Череватенко Л.* Два розділи нествореної книги [Текст] / Л. Череватенко // Київ. – 1995. – Ч. 2–3. – С. 148–151.
26. *Шишкова А. Д.* Актуалізація історіософських ідей Т. Г. Шевченка в творчості Юрія Липи [Текст] / Шишкова А. Д. // Тарас Шевченко: текст і контекст : матер. наук.-практич. конф. до 190-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка. – Ізмаїл, 2005. – С. 46–52.
27. *Ю.Л.* Михайло Гаврилко [Текст] / Юрій Липа // Наші дні. – Л., 1942. – Ч. 3. – С. 12–13.
28. *Янчук О.* Шевченко і Гоголь очима Юрія Липи. Матеріали громадського лекторію. [Текст] / Олесь Янчук. – Одеса : УЧІ ім. Ю. Липи, 1999. – 8 с.

Внесок Юрія Липи у шевченкознавство.

Кучеренко С. В., співробітниця Благодійного Фонду імені Івана і Юрія Липів м.Одеси, здобувач відділу української історії Національного науково-дослідного інституту українознавства і всесвітньої історії.

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – К., 2014. – Вип. 11. – С. 86–101.

Метою цього дослідження було з'ясувати сприйняття лікарем, митцем і мислителем Юрієм Липою феномену Т. Шевченка, охопивши більшість його творів, де згадується Т. Шевченко: літературознавчу збірку «Бій за українську літературу», есе «Селянський король», новелу «Коваль Супрун»; дослідження «Призначення України», статтю «Михайло Гаврилко» й останню прижиттєву публікацію «Новий гуманізм» тощо.

У біографії й творчості Ю. Липи слово «призначення» було ключовим. Він знав і втілював своє призначення, шукав призначення України і писав про нього українцям. Відтак, не міг не замислюватися над призначенням Т. Шевченка — духовного провідника українців.

Висновки. Ставлення Ю. Липи до Т.Шевченка еволюціонувало. 1) Вихований батьком-тарасівцем, він сприйняв від нього готовий образ Т. Шевченка. 2) У 25 років (в «Тарасівцях») проаналізував вплив Т. Шевченка на почуття, думки і волю молодих українців. 3) У зрілі роки (в «Селянському королі», «Призначенні України») дослідив феномен Шевченка, його вплив на українську «расу», особливо на селянство, що складало основу і більшість українців. 4) У 44 роки (в «Новому гуманізмі») поглибив попередні висновки часовим виміром. 5) Задумав написати велику працю «Життєпис України», два розділи якої України («Король вільних громад» і «Люди шевченківські») мали бути присвячені Т. Шевченку, його значенню для України, але не встиг завершити цю книжку, загинув.

Yuri Lypa's contribution to Shevchenko studies.

Kucherenko S. V., a member of charitable foundation named Ivan and Yuri Lypa of Odesa city, competitor of Ukraine history department of national research institute of Ukrainian studies and world history (Odesa).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – К., 2014. – Vol. 11. – P. 86–101.

The object of this study was to elucidate the perception of the phenomenon of Taras Shevchenko by Yuri Lypa, covering the most of his works that made reference to Shevchenko: the literary studies book Fight for Ukrainian literature, especially essay The Peasant King short story Blacksmith Suprun research Destination of Ukraine, article Michael Gavrillo, last lifetime publication New humanism and others.

The word “destination” in the biography and oeuvre of Yuri Lypa was crucial. He knew and embodied his destination, made a search for destination of Ukraine and wrote about it to Ukrainians. Certainly, he could not shutting out Shevchenko's mission - the spiritual leader of the Ukrainians.

Conclusions. Yuri Lypa's attitude to Shevchenko has been evolved. 1) He was brought up by father-tarasivets and took from him the full type of T. Shevchenko. 2) When he was 25 years old (in Tarasivtsi) he had analyzed the influence of T. Shevchenko up the feelings, brains and liberty of young Ukrainians. 3) In his mature years (in the Peasant King, Destination of Ukraine) he investigated the phenomenon of Shevchenko, his influence over the Ukrainian «race», especially over the peasantry, that was the basis and the majority of Ukrainians. 4) When he was 44 years old (in the New Humanism) he had made more profound the previous conclusions by temporal dimension. 5) He wanted to write a great work The Life History of Ukraine, two sections of it (The King of free communities and The Shevchenko's People) wanted to describe to Shevchenko, his value for Ukraine, but he did not finish this book, he had been died.

Вклад Юрия Лыпы в шевченковедение.

Кучеренко С. В., сотрудница Благотворительного Фонда имени Ивана и Юрия Лып г. Одессы, соискатель отдела украинской истории Национального научно-исследовательского института украиноведения и всемирной истории (г. Одесса).

Українська біографістика = Biographistica ukrainica. – К., 2014. – Вып. 11. – С. 86–101.

Целью данного исследования было выяснить восприятие Юрием Лыпой феномена Т. Шевченка, охватив большинство его произведений, в которых упоминается Т. Шевченко: литературоведческий сборник «Бой за украинскую литературу», особенно эссе, «Крестьянский король», новеллу «Кузнец Супрун», исследование «Предназначение Украинь», статью «Михайло Гаврилко», последнюю прижизненную публикацию «Новый гуманизм» и другие.

В биографии и творчестве Ю. Лыпы слово «предназначение» было ключевым. Он знал и воплощал своё предназначение, искал предназначение Украины и писал о нём украинцам. Естественно, что не мог не замислиться над предназначением Т. Шевченко – духовного лидера украинцев.

Выводы. Отношение Ю. Лыпы к Т. Шевченко эволюционировало. 1) Воспитанный отцом-тарасовцем, он воспринял от него готовый образ Т. Шевченко. 2) В 25 лет (в «Тарасовцах») проанализировал влияние Т. Шевченко на чувства, мысли и волю молодых украинцев. 3) В зрелые годы (в «Крестьянском короле», «Предназначении Украинь») исследовал феномен Т. Шевченко, его влияние на украинскую «расу», особенно на крестьянство, которое составляло основу и большинство украинцев. 4) В 44 года (в «Новом гуманизме») углубил предыдущие выводы временным измерением. 5) Задумал написать большой труд «Жизнеописание Украинь», два раздела которого («Король вольных общин» и «Люди шевченковские») хотел посвятить Т. Шевченко, его значению для Украины, но не успел завершить эту книгу, погиб.